

SECȚIUNEA 3: INTEGRAREA EUROPEANĂ, RELAȚII ECONOMICE INTERNAȚIONALE ȘI MULTICULTURALITATE

THE ROLE OF FOREIGN LANGUAGES IN HIGHER EDUCATION IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

ROLUL LIMBILOR STRĂINE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR ÎN CONEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE

Lidia PANAINTE

e-mail panainte.lidia.pavel@ase.md

Academia de Studii Economice a Moldovei,

str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61,

mun. Chișinău, MD-2005, Republica Moldova,

tel. (+373 22) 402951, fax (+373 22) 221968, www.ase.md

Abstract. *The aim of this article is to emphasize the role of foreign languages learning in the life of a young specialist in the context of European Integration. The study of foreign languages has become a priority for higher education institutions. Language learning at the university level offers students opportunities in academic education related to professional and personal training and development. It further defines the function of plurilingual and intercultural education in the process of foreign languages teaching. This global language education aims to develop intercultural and multilingual competence.*

Key words: *academic education, European Integration, foreign languages, intercultural and multilingual competence, plurilingual and intercultural education.*

JEL CLASSIFICATION: A 23.

Introducere

Diversitatea lingvistică face parte din ADN-ul Europei. Aceasta cuprinde nu numai limbile oficiale ale membrilor Statele, dar și limbile regionale și / sau minoritare vorbite de secole pe teritoriul european, precum și limbile aduse de diferitele valuri de migranți. Coexistența acestei varietăți de limbi constituie un atu, dar reprezintă și o provocare pentru Europa.

Principalul obiectiv al UE în acest domeniu este ambițios: toți cetățenii UE ar trebui să poată comunica în două limbi străine pe lângă limba maternă. Se bazează pe presupunerea că acest lucru se poate realiza cel mai bine prin învățarea a două limbi străine de către copiii la o vârstă fragedă. Se iau, de asemenea, măsuri suplimentare pentru a ajuta țările UE să își îmbunătățească programele de educație, astfel încât elevii care absolvec școala să poată obține bune competențe lingvistice. Învățarea limbilor străine de la începutul școlii a fost larg promovat ca mijloc de sensibilizare al fiecărui elev cu privire la diversitatea lingvistică și culturală. Sistemul educativ al fiecărei țări trebuie să propună alegerea unei educații plurilingve de la cea mai fragedă vârstă și să contribuie la dezvoltarea competențelor de învățare autonomă necesare însușirii de noi limbi pe parcursul întregii vieți. Dar aceasta nu înseamnă favorizarea învățării unei singure limbi străine ca limbă de comunicare cu finalitate comercială.

UE promovează învățarea limbilor străine din următoarele motive:

- oferă mai multor oameni posibilitatea de a studia și de a lucra în străinătate;
- permite oamenilor din culturi diferite să se înțeleagă unii pe alții;

- facilitează mobilitatea și schimburile, contribuind la tranzacționarea cu succes în toată Europa;
- promovează industria limbilor străine (traducere și interpretare, învățarea limbilor străine, tehnologia limbilor etc.)

În vederea depășirii dificultăților de comunicare întâmpinate de profesioniștii din domeniul limbilor moderne și în vederea cooperării între instituțiile educaționale europene au fost elaborate **Cadrul European Comun de Referință pentru limbi: învățare, predare, evaluare și Portofoliul European al Limbilor**. Instrumentele date promovează plurilingvismul și propun un model de evidență a celor mai diverse experiențe interculturale și de învățare a limbilor, întrucât pluralitatea lingvistică și diversitatea fac parte împreună din realitatea cotidiană și din experiența de zi cu zi a tuturor.

1. Plurilingvismul

Prin plurilingvism, conform Cartei Europene a Plurilingvismului, se înțelege folosirea mai multor limbi de către același individ. Această noțiune se deosebește de noțiunea de multilingvism, prin care se înțelege coexistența mai multor limbi în cadrul unui grup social. În acest context, o societate plurilingvă este constituită din indivizi capabili să se exprime la diverse niveluri de competență în mai multe limbi, în timp ce o societate multilingvă poate fi formată din indivizi monolingvi, care nu cunosc limba celorlalți. Principiul multilingvismului se află în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Orice cetățean al UE, are dreptul de a folosi una dintre cele 24 de limbi oficiale în instituțiile UE și de a primi un răspuns în aceeași limbă. Cu toate acestea, plurilingvismul este în Europa forma cea mai eficientă de comunicare în spațiul dezbaterii publice: importanța acestuia include valori ca toleranța și acceptarea diferențelor și a minorităților. Astfel, diversitatea lingvistică și culturală este, prin urmare, o componentă fundamentală a identității europene.

După cum este stipulat în Carta Europeană a Plurilingvismului limba este sursa principală de cunoaștere a celuilalt și nu poate fi redusă la un cod depersonalizat. Pe lângă faptul că limba vizează realități obiective în cadrul comunicării interpersonale, ea poate reda amintiri, valori, sentimente, comportamente, tot ceea ce formează originalitatea unei relații și consistența sa relațională și culturală. De asemenea, limbile exprimă concepte, echivalentele cărora, nu le putem găsi întotdeauna în toate limbile și care nu se supun traducerii fără a reconstitui cadrele de referință intelectuale și culturale. În acest context putem afirma că limba este o unealtă de comunicare, o sursă creatoare de sens și de reprezentări. S-a propus dezvoltarea la nivel european a studiilor și cercetărilor referitor la plurilingvism, la interculturalitate și analiza comparată a limbilor și a expresiilor lor culturale, întrucât existența unei singure limbi de comunicare internațională, de ex. limba engleză, nu este garanția înțelegerii reciproce și a cunoașterii celuilalt. Studiarea de către elev a mai multor limbi duce la îmbunătățirea cunoașterii propriei limbi și favorizează învățarea de noi limbi străine. Diverse activități axate pe probleme lingvistice, utilizând noile tehnologii și Internetul pot contribui la valorificarea cunoștințelor de limbă și competențelor de comunicare. Cunoscând mai multe limbi, indiferent de gradul de competență, elevul sau adultul poate ocupa un loc pe scara valorilor europene. De asemenea, putem menționa că dobândirea de competență de comunicare în limbi străine reprezintă o lărgire considerabilă a orizontului indivizilor și calea spre o mai bună înțelegere a societăților și problemelor contemporane.

Limba rămâne a fi accesul privilegiat la orice cultură. Fiind purtătoare a unei culturi, limba oferă acces la diverse viziuni asupra lumii. În așa mod, competența plurilingvă este baza intercomprehenșunii. Doi vorbitori de limbi diferite se vor înțelege întotdeauna foarte bine, atât în plan

informațional, cât și în plan emoțional, dacă fiecare dintre ei va folosi limba celuilalt în loc să se recurgă la traducere, întrucât traducerea nu poate înlocui apelul direct la formele de expresie ale limbii sursă.

Obiectivele utilitariste nu trebuie să determine destinul limbilor. Într-o societate în care viziunea dominantă a mondializării tinde spre monopolul unei singure limbi de comunicare instrumentalizată, limba engleză, trebuie să menționăm superioritatea unui plurilingvism bazat pe limbile cu tradiție culturală.

2. Fiecare societate este multilingvă

Fiecare țară are propriul său multilingvism compus din limbi „tradiționale” care fac parte din patrimoniul său cultural. Acestea includ limba (limbile) națională și limbi minoritare, limbi regionale sau dialecte. Atât de endogen multilingvismul poate fi, în anumite contexte, obiectul nu doar al respingerii, ci și al unei ostilități deschise, pentru a păstra poziția limbilor naționale. Pe lângă acest „obișnuit”, multilingvism patrimonial, societățile contemporane sunt expuse la o mai mare diversitate lingvistică din cauza mobilității economice și profesionale sporite. Prin urmare, apar noi forme de „multilingvism exogen” care inevitabil se vor dezvolta din ce în ce mai mult prin globalizare și deschiderea frontierelor. Această mobilitate profesională poate fi de diferite tipuri: primul se datorează apropierea de alte țări situate pe același continent și această mobilitate poate fi temporară, în timp ce, celălalt tip se referă la plecarea forțată din țări și culturi mult mai îndepărtate. Aceste două tipuri diferite de mobilitate prezintă provocări de diferite grade de complexitate a modului în care diversitatea lingvistică și culturală sunt luate în considerare în incluziunea socială și în valorizarea capitalului cultural și lingvistic pe care îl aduc oamenii migranți cu ei. Este important să subliniem aici că fiecare societate este multilingvă în felul său și că este extrem de rar, dacă nu chiar imposibil, să găsim două contexte multilingve complet comparabile. Cunoașterea istoriei lingvistice a unui context, a situației sale sociolingvistice actuale și nevoile lingvistice ale acestuia sunt, prin urmare, o condiție prealabilă pentru dezvoltarea oricărei educații lingvistice care trebuie să fie coerentă, relevantă, contextualizată și realistă.

3. Educație plurilingvă și interculturală

Până acum, accentul a fost pus pe multilingvismul societății și pe plurilingvismul individual, dar acum este important pentru a defini caracteristicile educației plurilingve și interculturale.

Din punct de vedere social, educația plurilingvă și interculturală nu este o „revoluție”. Acest lucru presupune că anumite date referitoare la mediul sociolingvistic și sociocultural sunt luate în considerare și că rolul reprezentărilor sociale care uneori poate submina inovația nu este de neglijat. Acest lucru poate duce, de asemenea, la o educație lingvistică satisfăcătoare în termeni funcționali, de exemplu în ceea ce privește individul și viitoarea sa activitate profesională. Acestea sunt beneficiile secundare, chiar dacă sunt imediate și mai vizibile pentru opinia publică și mass-media decât pentru dezvoltarea personală a indivizilor. Educația plurilingvă și interculturală nu este destinată elitei privilegiate care a fost întotdeauna capabilă să însușească și să stăpânească limbi. Educația plurilingvă și interculturală poate fi implementată în toate sectoarele educației, inclusiv în formarea profesională, prea adesea limitată la obiective pur practice.

Din punctul de vedere al metodologiei de predare, educația plurilingvă și interculturală nu trebuie gândită ca o metodologie nouă pentru predarea limbilor străine. Este mai degrabă o schimbare de perspectivă, caracterizată prin faptul că implică nu numai predarea limbilor străine, dar și a limbilor care se află în apropiere, limbile vorbite de studenți și limba (limbile) de școlarizare și a tuturor materiilor. De fapt, educația plurilingvă și interculturală este mai presus de toate distinctivă vorbind

despre scopuri, despre drepturile fundamentale ale fiecărui cursant, bazate pe valori care garantează educația sa ca individ și ca cetățean. Aceste valori sunt formate ca a consecința a activităților Consiliului European: coeziune socială și solidaritate, democrație participativă, înțelegere reciprocă, respectarea și valorificarea diversității lingvistice și culturale.

Educația plurilingvă și interculturală, adoptând aceste valori, trebuie implementată prin integrarea completă a acestora în filozofia care determină diverse proiecte de școlarizare, în poziția etică a fiecărui profesor și, într-o formă operațională, în abordările și metodele adoptate. Educația plurilingvă și interculturală este operaționalizată prin implementarea unor activități și experiențe semnificative pentru cursanți care le oferă un mijloc de a-și construi identitatea personală.

Educația plurilingvă și interculturală trebuie concepută ca o educație lingvistică globală, în toate școlile și în toate domeniile disciplinare, ceea ce oferă o bază pentru o identitate deschisă pluralității și diversității lingvistice și culturale, în măsura în care limbile sunt exprimarea diferitelor culturi și a diferențelor în cadrul aceleiași culturi. Toate disciplinele contribuie la această educație lingvistică prin conținutul pe care îl poartă și modalitățile în care acestea sunt învățate. Această educație lingvistică globală își propune să dezvolte competență interculturală și plurilingvă, ale cărei componente sunt definite în Ghidul pentru dezvoltarea politicilor de educație lingvistică în Europa.

- *Competență plurilingvă*: capacitate de a dobândi și de a folosi succesiv diferite competențe în diferite limbi, la diferite niveluri de competență și pentru diferite funcții. Scopul central al educației plurilingve este dezvoltarea acestei competențe. Când competența plurilingvă este pusă în practică, capacitățile și cunoștințele sunt cerute în mod diferit. Persoana care nu posedă destul de bine componenta lingvistică a unei limbi poate fi ajutat de comportamentul său care emană deschidere, sociabilitate, utilizând gestică, mimica. Iar într-o limbă pe care persoana o vorbește foarte bine, ea ar putea adopta o atitudine mai distantă și mai rezervată. Posedarea competenței plurilingve reprezintă o premisă în vederea dezvoltării conștiinței lingvistice și comunicaționale, este o premisă pentru strategii metacognitive care îi permit vorbitorului să-și cunoască mai bine modul de gestionare a sarcinilor și dimensiunea lor comunicativă. Această experiență a plurilingvismului este în strânsă legătură cu componentele sociolingvistică și pragmatică, perfecționând capacitatea de a învăța și de a intra în relație cu tot ce e diferit și nou.
- *Competență interculturală*: combinație de cunoștințe, abilități, atitudini și comportamente care permit unui vorbitor, la diferite niveluri, să recunoască, să înțeleagă, să interpreteze și să accepte alte moduri de a trăi și de a gândi dincolo de cultura sa de origine. Această competență este baza înțelegerii în rândul oamenilor și nu se limitează la abilitate lingvistică.

O astfel de competență nu este omogenă în ceea ce privește stăpânirea generală a limbilor din repertoriul sau activitățile lingvistice sau echilibrul dintre competențele lingvistice și competențe în domeniul cultural etc. Aceasta este diversă, maleabilă și evoluează pe tot parcursul vieții, legată de experiența și de traiectoria personală a fiecărui individ.

4. Limbi străine

Educația plurilingvă și interculturală include limbile străine care pot fi învățate în funcție de oportunitățile oferite de procesul de predare-învățare în școală. Acest lucru ar trebui să evite problemele cauzate de așteptările nerealiste, cum ar fi dobândirea competenței vorbitorilor nativi, care este imposibil să fie atinsă în cadrul școlii. Conceptul de educație plurilingvă și interculturală prezentat aici nu are ca scop producerea poligloților perfecți. Nici nu riscă să producă „semi-plurilingvi” doar cu abilități în mai multe limbi, deoarece este organizat ca o funcție a **Cadrul**

European Comun de Referință pentru limbi în ceea ce privește nivelurile de stăpânire de competențe, fiecare dintre ele având propria legitimitate și eficacitate.

În conformitate cu politicile și principiile Consiliului Europei care stau la baza conceptului adoptat aici, toate limbile au o valoare egală și, pentru că au aceeași valoare, ele reprezintă și transmit valori. Cu toate acestea, nu toate limbile pot avea aceeași vocație în domeniul științei, al comerțului sau al relațiilor internaționale, sau pot fi folosite ca *Lingua franca*, dar toate trebuie să fie învățate, predate, ca sisteme intelectuale și culturale de referință. În acest context, trebuie de menționat că dreptul la limbă și la diversitate lingvistică și culturală este indivizibil. În vederea recunoașterii valorii interculturalității și a plurilingvistului, protejarea și încurajarea limbilor regionale sau minoritare nu este făcut în detrimentul limbilor oficiale și al necesității învățării lor. (Cf. Carta europeană a limbilor regionale și minoritare).

5. Limbile străine în învățământul superior

Limbile străine sunt privite ca un instrument de comunicare și ca mijloc de acces la cunoaștere. Studiul limbilor străine a devenit o prioritate pentru instituțiile de învățământ superior. Învățarea limbilor străine la nivelul universitar oferă studenților oportunități în educația academică referitor la formarea și dezvoltarea profesională și personală. Cunoscând limbi străine, studenții nu vor folosi doar bibliografia existentă în limba maternă, ci pot folosi resurse bibliografice în limbi străine din biblioteci sau existente pe internet. De asemenea, studenții, masteranzii, doctoranzii pot comunica rezultatele studiului și cercetărilor prin lucrări prezentate în cadrul unor conferințe științifice internaționale, seminare, workshopuri etc. Competențele de limbi străine de circulație internațională oferă posibilitate studenților să participe la mobilități academice, să efectueze stagii și să studieze în universități din alte țări. De asemenea, limbile străine contribuie la continuarea formării în cadrul studiilor doctorale, ulterior și la dezvoltarea personalității pe planul cercetării științifice. Competențele multilingvistice permit absolvenților integrarea lor pe piața muncii în țări din Uniunea Europeană și dezvoltarea unor cariere de succes.

Astfel, studiul limbilor străine în universitățile din țară, respectiv la ASEM, ocupă un rol de primă importanță. Indiferent de specializare urmează studentul, limbile străine sunt discipline obligatorii pentru pregătirea și formarea acestuia la ciclului de licență. Una din premise pentru accesul la studiile doctorale este condiționată de probarea competențelor de comunicare într-o limbă străină studiată anterior.

Studiul limbilor străine este o prioritate atât pentru studenți cât și pentru cadre didactice, pentru cercetarea științifică și academică, pentru mobilități și internaționalizare. Astfel, una din provocările managementului academic este predarea și învățarea limbilor străine. Planurile de învățământ la diferite programe de studiu conțin obligatoriu discipline ca: *Tehnici de comunicare orală în limba engleză sau franceză; Corespondența de afaceri în limba engleză sau franceză; Limba străină de afaceri (Limba engleză sau Limba franceză); Limba străină în Turism, etc.* Mai nou, unele specializări au în planurile de învățământ ca cerință obligatorie și studiul unei a doua limbi străine. Regimul obligatoriu de studiere a limbilor străine denotă importanța care se acordă educației multilingvistice a studenților pentru dobândirea competențelor de comunicare în limbi străine. De menționat competențe de înțelegere, exprimare, scriere și citire, de formare la studenți a abilităților de a gândi în limba străină și de a se exprima fluent din punct de vedere logic și corect din punct de vedere gramatical.

Învățarea limbilor străine lansează provocări importante și la nivelul procesului de predare-învățare. Studiul limbilor străine trebuie să se bazeze pe o abordare pragmatică. Ceea ce înseamnă,

că actul predării trebuie să iasă din zona teoretică și să privească predarea și învățarea limbilor străine din perspectiva acțională. Sensul studierii limbilor străine este de a oferi studenților competențe în comunicarea de specialitate și un mijloc de acces în universul cunoașterii.

O altă provocare este adresată cadrelor academice care trebuie permanent să modernizeze metodele didactice, să diversifice mijloacele de predare și învățare, precum și creativitatea în procesul studierii limbilor străine. Dar cea mai mare provocare în procesul de predare se referă la dificultatea pe care o prezintă eterogenitatea studenților: aceștia au un background lingvistic diferit, fiecare având competențe diferite în studiul limbilor străine. În acest context, formarea grupelor ar trebui organizate pe diferite niveluri de cunoaștere a limbii, iar aplicarea metodelor în procesul predării-învățării ar trebui să fie adecvate nivelului fiecăruia.

Concluzii

Studierea limbilor străine este una din prioritățile politicilor Uniunii Europene. Multilingvismul sprijină comunicarea cetățenilor europeni, astfel încât cunoașterea unor limbi de circulație internațională facilitează comunicarea interpersonală și interinstituțională în interiorul Europei.

Predarea și învățarea limbilor străine este una din obligațiile instituțiilor de învățământ, trecând prin toate etapele: de la ciclul primar la gimnazial și liceal, apoi aceasta devine o misiune al învățământului secundar și cel superior.

Competențele de comunicare în limbi străine se însușesc de-a lungul procesului educațional. De aceea predarea și învățarea limbilor străine reprezintă o provocare permanentă și o prioritate în învățământul superior. În ASEM studierea acestora se găsesc în planurile de învățământ în curriculumurile *Tehnici de comunicare orală în limba engleză sau franceză; Corespondența de afaceri în limba engleză sau franceză; Limba străină de afaceri (Limba engleză sau Limba franceză); Limba străină în Turism, etc..*

După cum am menționat, limba străină reprezintă un instrument de comunicare în domeniul de specializare și un mijloc de pătrundere în universul cunoașterii. Astfel, competențele de comunicare în limbi facilitează accesul studenților, masteranzilor, doctoranzilor și personalului didactic și de cercetare la mobilități academice și proiecte europene.

În cadrul învățământului universitar, în cazul nostru, în ASEM, competențele de comunicare în limbi străine ale studenților, personalului academic și de cercetare sunt permanent dezvoltate, perfecționate și specializate. Studenții studiază conform planului de învățământ al universității, cadrele didactice participă la diverse proiecte: Erasmus+, ReSTART, Elevate, Eastern partnership Networking Forum etc., la cursuri de studiere a limbilor străine organizate de universitate, schimburi de experiență cu plecări peste hotare. Întrucât, universitatea pune accent pe îmbunătățirea și perfecționarea competențelor de comunicare în limbi străine, putem menționa că atât studenții, masteranzii cât și mediul academic pot participa la diversele forme de educație sub egida lifelong learning.

BIBLIOGRAFIE:

1. BEACCO, J.-C. and BYRAM, M. Data and methods for the development of language education policies. Part 2 of the Guide for the Development of Language, 2007.
2. BYRAM, M. Languages and identities Langues et identités, Conseil de l'Europe, Division des politiques linguistiques, Strasbourg, 2006.
3. BEACCO, J.-C. Languages and language repertoires: plurilingualism as a way of life in Europe, 2005.
4. BEACCO, J.-C. and BYRAM, M. Plurilingual and intercultural education as a project, Language Policy Division, 2019
5. BEACCO, J.-C. and BYRAM, M. Ghidul pentru dezvoltarea politicilor de educație lingvistică în Europa, 2007.

6. COSTE, D. Plurilingual and intercultural education as a right, 2009.
7. CORBETT, J. An intercultural approach to English language teaching. Languages for intercultural communication and education, 7. Clevedon, England: Multilingual Matters, 2003.
8. Cadrul European Comun de Referință pentru limbi: învățare, predare, evaluare, Diviziunea politici lingvistice Strasbourg
9. Education Policies in Europe, Council of Europe, Language Policy Division, Strasbourg.
10. HAMID Reza Y. Interkulturalität. Eine interdisziplinäre Einführung, Darmstadt, 2011.
11. Observatorul European al Plurilingvistismului, Carta Europeană a Plurilingvistismului, Assises Européennes du Plurilinguisme – 2005-2019.